

BUITEN

9^E JAARGANG N^O. 2

ZATERDAG 9 JANUARI 1915.

Foto C. Steenbergh.

KASTEEL NYENRODE POORTJE OP HET VOORPLEIN

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE STERRENHEMEL IN JANUARI, DOOR A. A. N. . . . . BLZ. 14
 VADERTJE LANGBEEN, DOOR JEAN WEBSTER (2) 15
 HET KASTEEL NYENRODE, (VERVOLG), DOOR J. F. L. DE
 BALBIAN VERSTER, GEÏLLUSTREERD . . . . . BLZ. 13, 16—19
 BUITEN, (VERVOLG), DOOR JOH. W. BROEDELET . . . . . BLZ. 18
 DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN, (SLOT), DOOR G.
 WIJGMANS, GEÏLLUSTREERD. . . . . BLZ. 20—21
 DIES NATALIS INVICTI, DOOR MAURITS SABBE, GEÏLL. BLZ. 22—23
 EEN OUDE BOOM OP EEN HEIDE BIJ BLOEMENDAAL, DOOR
 DEN ORKAAN VAN 28 OP 29 DEC. L.L., GETEISTERD, ILL. BLZ. 24

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

DE STERRENHEMEL

IN JANUARI.

HET volgende overzicht geeft den stand der sterrenbeelden voor 3 uur sterretijd, d.i. omstreeks half acht middelenbare tijd. Men zie het Januarikaartje in de N. R. Ct. Zenith: Cassiopeia, Perseus; Noorden: Groote en kleine Beer, Boötes, Draak, Hercules; Jachthonden; Noordoosten: Giraffe, kleine Leeuw; Oosten: Eenhoorn, kleine Hond, Kreeft, groote Leeuw, Lynx, Tweelingen, Wagenman, Waterslang; Zuidoosten: Haas, groote Hond, Orion, Stier; Zuiden: Beeldhouwer, Eridanus, Oven, Ram, Stier, Walvisch; Zuidwesten: Driehoek, Visschen. Westen: Andromeda, Dolfin, Hagedis, kleine Paard, Pegasus, Pijl, Vos, Waterman, Zwaan; Noordwesten: Cepheus, Lier.

De wintersterrenhemel — nu al sinds een paar jaar opgeluisterd door de aanwezigheid der planeet Saturnus, die helderder dan Capella straalt — is, zooals men uit deze opsomming, en nog beter uit het Januari-kaartje der N. R. Ct. kan zien, in den vóóravond al in volle pracht te bewonderen. De Melkweg loopt te half 8 van het Zuidoosten door het Zenith naar het Noordwesten; het moet echter 's winters al een zeer heldere hemel zijn, wil zijn licht sterk de aandacht trekken.

Het Zodiakaallicht is gewoonlijk in de tweede helft van Januari al wel na zonsondergang te zien; in het einde der maand hindert echter de maan, die den 30^{en} vol is. Ook de Gegenschein kan in de tweede helft van de maand bij afwezigheid van maanlicht gevonden worden: men zoekt het zwakke schijnsel op zeer heldere nachten in het sterrenbeeld Kreeft.

Algolminima zijn den 8^{en} en den 31^{en} in den nanacht waarneembaar, den 11^{en} even na middernacht, den 14^{en} te 10 uren en den 17^{en} te 7 uur.

De ster *Mira Ceti* is al sinds half December gemakkelijk in een binocle zichtbaar: haar licht neemt nu snel toe, en men zal, als dit nummer verschijnt, de befaamde veranderlijke ster wel met het bloote oog kunnen zien. Zie Buiten VII No. 5 en het Januari-kaartje der N. R. Ct. *Mira* (d.i. χ) *Cygni* is ditmaal niet voor het bloote oog zichtbaar geworden; het licht dezer veranderlijke ster schijnt alweer aan het afnemen te zijn.

In de eerste dagen van Januari zijn er na middernacht nog al veel vallende sterren te zien, die naar hun straalpunt in den Draak (dicht bij β Boötis) *Draconiden* heeten.

De aarde heett den 2^{en} Januari het perihelium harer loopbaan bereikt; zij was toen zoo dicht mogelijk tot de zon genaderd (3 pCt. dichterbij dan in Juli) en moet zich in dezen tijd van het jaar krachtens de wet der perken met een grootere dan de gemiddelde baansnelheid bewegen. In No. 1 van den zesden jaargang zette ik uiteen, hoe deze vergrootte snelheid de hoofdoorzaak is van de groote toename der tijdsvereffening, die dit jaargetijde kenmerkt: de zon is den 1^{en} Januari 3 min. bij de klok achter, den 31^{en} al bijna een kwartier. Dan komt echter de groote vertraging, die ik al meermalen besprak, langzamerhand tot stilstand.

Mercurius zal in de laatste dagen van Januari en in het begin van Februari als avondster gezien kunnen worden. De planeet gaat dan ongeveer anderhalf uur na de zon onder.

Venus is een prachtige morgenster; de planeet komt de heele maand te ongeveer kwart vóór vijf op, d.i. dus den 1^{en} Januari drie en een half uur, den 31^{en} nog maar drie uur vóór zonsopkomst. De schijngestalte neemt toe: in het begin der maand vertoont de planeet een smalle sikkel van 41" middellijn, die langzamerhand een Laatste Kwartier van 27" middellijn wordt. De helderheid der planeet neemt deze maand af. Ten onrechte heb ik in de N. R. Ct. van 16 December medegedeeld, dat *Venus* omstreeks 1 Januari niet te zien was; de planeet is in de vroege morgenuren al van half December af gemakkelijk zichtbaar geweest.

Mars is niet waarneembaar.

Jupiter verdwijnt deze maand in de avondschemering.

Saturnus is den ganschen nacht zichtbaar. De planeet heeft zich Westwaarts van de Tweelingen in den Stier begeven.

De Komeet 1913 F zal ook in Januari vrij goed zichtbaar blijven. Half Januari staat zij bijna twee uren, 1 Februari nog 7 kwartier vóór zonsopkomst op tien graden hoogte. Zij beweegt zich langzaam Zuidoostwaarts in den Slangendrager. Den 15^{en} Januari is zij bij de ster γ van dit sterrebeeld te vinden, die men op het Julikaartje van de N. R. Ct. aantreft (Ochtendblad van 16 Juni 1914). Op het Meikaartje (Avondblad van 15 April 1914) zou de ster juist in den Zuidooster horizon staan, en dat geschiedt dan blijkens de opgegeven tijden in het eind van Januari te 4 uur in den morgen, dus half Januari te 5 uur. Zelts tegen het eind van Februari komt de komeet, ofschoon zij ver Zuidelijk gaat staan, toch nog bijna twee en een half uur vóór de zon op, maar in Maart wordt zij spoedig onzichtbaar.

Het jaar 1915 heeft het rangnummer 20 in den Zonnecirkel en derhalve (zie Buiten V, N°. 1) de Zondagsletter C: de 3e Januari is een Zondag. Men vindt dit rangnummer als rest der deeling van het met 9 vermeerderde jaartal door 28. Het Gulden Getal, d.i. het rangnummer in den maancirkel of cyclus van Meton, — rest van de deeling van het met één vermeerderde jaartal door 19 — is 16.

Uit het Gulden Getal volgt weer het Epaktengetal, d.i. het aantal dagen dat op 1 Januari sedert de laatste Nieuwe Maan is verlopen; en wel verkrijgt men het als rest der deeling door 30 van het met 18 vermeerderde elfvoud van het Gulden Getal. Zoo kunnen dan voor elk jaar van den cyclus van Meton de maansfasen gemakkelijk gevonden worden. Men houde wél in het oog, dat bij de toepassing van dergelijke formules uitteraard met een genormaliseerde maan gerekend wordt, die intusschen met de ware maan heel aardig gelijken tred houdt: de berekende maansfasen verschillen zelden of nooit meer dan een dag van de ware. Voor 1915 is het Epaktengetal 14 (11 meer dan in 1914; zie Buiten VIII, N°. 1), zoodat het 18 Dec. 1914 Nieuwe Maan moest zijn; het is ondertusschen al in den vroege morgen van 17 December Nieuwe Maan geweest.

De opgegeven grootheden — die in de meeste almanakken nog steeds voorkomen, ofschoon ze gevoeglijk achterwege konden blijven — dienen, zooals bekend is, om den Paaschdatum te vinden, die sedert het Concilie van Nicea (325 na Chr.) vastgesteld is op den Zondag, volgende op de eerste Volle Maan op of na 21 Maart. De Zondagsletter, of het rangnummer in den Zonnecirkel, bepaalt den dag der week, het Gulden Getal of het Epaktengetal de Volle Maan, en wel naar het kerkelijke voorschrift aldus: men telt bij den door de Epakten gegeven datum van laatste Nieuwe Maan beurtelings 30 en 29 dagen, totdat men 8 Maart of een lateren datum bereikt, en voegt bij den aldus gevonden datum der Lente-Nieuwe-Maan nog 13 dagen, om de Volle Maan te verkrijgen: deze Paasch-Volle-Maan valt dus op zijn vroegst op 21 Maart (n.l. voor het Gulden Getal 14, Epakten 22), en op zijn laatst op 18 April (voor het Gulden Getal 6, Epakten 24). De eenvoudigste wijze om den Paaschdatum te vinden is nu, dat men eens voor al een lijstje samenstelt, gevende den datum der Paasch-Volle-Maan voor alle jaren van den Maancirkel, waarbij dan in het schrikkeljaar, waarin Februari 29 dagen telt, deze datum één dag vervroegd moet worden. Wordt dan in de tweede plaats met behulp van de Zondagsletter (in de schrikkeljaren met de tweede der beide letters, die na Februari geldt) vastgesteld, wanneer het na 21 Maart Zondag is, dan heeft men voor den Paaschdatum slechts het Gulden Getal en het rangnummer in den Zonnecirkel op te leveren, en verder twee lijstjes te raadplegen, die ik hier laat volgen, en die voor de jaren 1901—2000 gelden.

Volle Maan.		Volle Maan.		Volle Maan.		Volle Maan.	
gew. j.	schr. j.	gew. j.	schr. j.	gew. j.	schr. j.	gew. j.	schr. j.
1 13 Ap.	12 Ap.	6 18 Ap.	17 Ap.	11 25 M.	24 M.	16 30 M.	29 M.
2 3 Ap.	2 Ap.	7 8 Ap.	7 Ap.	12 13 Ap.	12 Ap.	17 17 Ap.	16 Ap.
3 23 M.	22 M.	8 28 M.	27 M.	13 2 Ap.	1 Ap.	18 7 Ap.	6 Ap.
4 11 Ap.	10 Ap.	9 15 Ap.	14 Ap.	14 22 M.	21 M.	19 27 M.	26 M.
5 31 M.	30 M.	10 5 Ap.	4 Ap.	15 10 Ap.	9 Ap.		

Z.c.	Zondag	Z.c.	Zondag	Z.c.	Zondag	Z.c.	Zondag
1	23 Maart	8	22 Maart	15	27 Maart	22	25 Maart
2	22 "	9	27 "	16	26 "	23	24 "
3	28 "	10	26 "	17	24 "	24	23 "
4	27 "	11	25 "	18	23 "	25	28 "
5	25 "	12	24 "	19	22 "	26	27 "
6	24 "	13	22 "	20	28 "	27	26 "
7	23 "	14	28 "	21	26 "	28	25 "

Voor 1915 is het gulden getal 16, dus valt de Volle Maan op 30 Maart: het rangnummer in den Zonnecirkel is 20 en dus is de 28^e Maart een Zondag; Paschen valt een week later, op den 4^{en} April.

Voor het schrikkeljaar 1916 is het gulden getal 17, dus valt de Volle Maan op 16 April; het rangnummer in den Zonnecirkel is 21 en dus is de 26^e Maart een Zondag en derhalve ook den 16^{en} April; Paschen valt dan volgens het voorschrift een week later, op den 23^{en} April.

Deze methode leidt sneller tot het begeerde resultaat dan de Paaschformule van Gauss (Buiten V No 14); maar de groote wiskundige had dan ook niet in de eerste plaats de bedoeling snel te werken, maar wilde eenvoudig de kerkelijke Paaschvoorschriften ondanks hunne ingewikkeldheid toch dwingen, aan een formule te gehoorzamen.

Nog zij vermeld, dat den 9^{en} November het Mohammedaansche jaar 1334 begint en den 9^{en} September het Joodsche jaar 5676. Vergelijkt men deze datums met vroegere opgaven, dan blijkt de Mohammedaansche Nieuwjaarsdag elk jaar 11 (10 tot 12) dagen vroeger te vallen: de Islam rekent met een *maanjaar* van 354 dagen. Het Joodsche jaar is daarentegen een *zoo-genaamd gebonden maanjaar*: door nu en dan 30 dagen bij te tellen, bewerkt men, dat de Nieuwjaarsdag tóch in de nabijheid van het herfstevenachtspunt blijft: het Joodsche jaar 5575 begon den 21^{en} September 1914, 5576 zal den 9^{en} September 1915, 5577 den 28^{en} September 1916 aanvangen.

A. A. N.

VADERTJE LANGBEEN.

door JEAN WEBSTER.

(2) (*Geautoriseerde vertaling uit het Engelsch*).

1. October.

MIJN lieve Vadertje Langbeen, Ik houd van College en ik houd van jou, omdat ik door jou hier gekomen ben. Ik ben heel, heel gelukkig en overdag zoo opgewonden, dat ik 's nachts bijna niet slapen kan. Je kunt je niet voorstellen, wat een verschil het leven hier is met dat in het John Grier Home. Zelfs in mijn droomen heb ik me zoo'n leventje niet kunnen voorstellen! Zeg Vadertje, ik heb medelijden met iedereen, die geen meisje is en die dus hier niet kan komen, want ik weet heel zeker, dat het op College, waar jij geweest bent toen je nog jong was, niet half zoo prettig kan geweest zijn als hier bij ons.

Mijn kamer is in een toren en toen het nieuwe ziekenhuis nog niet gebouwd was, werd ze voor de besmettelijke zieken gebruikt. Er slapen nog drie andere meisjes op dezelfde verdieping als ik: een Senior (studente van het vierde jaar), met een bril op, die ons vraagt, toch alsjeblieft wat kalmer te zijn, en dan nog twee groentjes, Sallie McBride en Julia Rutledge Pendleton. Sallie heeft rood haar en een wipneus en ze is heel aardig. Julia behoort tot een van de eerste families in New-York en heeft het tot nu toe beneden haar waardigheid gevonden, eenige notitie van mijn persoonsje te nemen. Die twee wonen samen op een kamer en de oudere studente en ik hebben ieder een kamer voor ons alleen. Gewoonlijk krijgen nieuwelingen geen kamer alleen, er zijn er maar heel enkelen, die dat hebben maar ik kreeg er dadelijk een, zonder dat ik er om gevraagd had. Ik denk, dat de registerbewaarder het niet over zich kon verkrijgen een fatsoenlijk grootgebracht meisje te verzoeken om samen met een vondeling op één kamer te wonen. Dat is tenminste nog een voordeeltje!

Mijn kamer ligt op het Noord Westen en heeft twee ramen. Wanneer je 18 jaar lang met twintig anderen op één zaal hebt geleefd, is het heerlijk rustig, eindelijk eens alleen te zijn. Ik geloof, dat dit het eerste gansje is, dat ik kreeg door de kennis-making met Jerusha Abbott en ik geloof heusch, dat ik nog eens van haar ga houden ook.

Hou jij ook een beetje van haar?

Dinsdag.

Ze zijn bezig het Korfbal twaalfstal van de Groentjes samen te stellen en ik geloof wel, dat ik kans heb erin te komen. Ik ben natuurlijk wel erg klein maar toch verbazend vlug en lenig. Wanneer de anderen allemaal in de lucht springen om den bal te vangen, kan ik onder hun voeten grabbelen en den bal oprapen. O, het is éénig 's middags daar buiten op het veld! De bladeren zijn nu allen rood, bruin en geel, er is een heerlijke, frissche lucht en wij lachen en schateren en hebben eeuwige pret! Ik heb nog nooit zulke gelukkige meisjes gezien en ik ben nog de allergelukkigste van allemaal!

Ik wou je eigenlijk een heel langen brief schrijven en je over alles vertellen, wat ik nu leer (Juffrouw Lippett zei, dat je dat weten moest), maar het heeft net zeven uur geslagen en in 10 minuten moet ik in mijn sportpak op het korfbalveld zijn. Zeg, hoop jij ook zoo, dat ik in het twaalfstal kom?

P.S. (9 uur). Sallie McBride stak net haar hoofd door de deur. Weet je, wat ze zei? „Ik heb zoo'n heimwee, dat ik het niet meer kan uithouden. Heb jij ook zoo'n verlangen naar huis?”

Ik lachte een beetje en zei, dat ik er niet zoo'n erge last van had. Ik dacht, dat ik er wel doorheen zou komen.

Heimwee is tenminste een kwaal, waar ik geen last van zal hebben. Ik heb tenminste nog nooit gehoord van iemand, die heimwee naar het Vondelingengesticht had, jij wel?

10 October.

Lieve Mijnheer Langbeen,

Heb jij ooit van Michael Angelo gehoord?

Hij was een beroemd schilder, die in de Middeleeuwen in Italië leefde. Iedereen in de Engelsche letterkundeles scheen hem te kennen en zij lachten mij allemaal uit, omdat ik dacht, dat het een aartsengel was. Maar het klinkt ook net als de naam van een aartsengel, nietwaar? Zie je, Vadertje, dat is wel lastig hier op College. Ze verwachten van me, dat ik een heele massa dingen weet, waarvan ik nog nooit gehoord heb. Ik ben er in het eerst vreeselijk verlegen mee geweest maar nu luister ik goed wanneer de anderen over dingen spreken, waarvan ik niets af weet en dan zoek ik ze later in de encyclopaedie op.

Den eersten dag maakte ik een vreeselijke stomme fout. Iemand had het over Maurice Maeterlinck en toen vroeg ik of dat ook een nieuweling was. Die mop is nu in de heele universiteit bekend. Maar het doet er niets toe: in de klas ben ik even knap als de anderen en zelfs nog knapper dan sommigen.

Wil je weten hoe ik mijn kamer heb ingericht? Het is alles in bruin en geel gehouden. De muur was geel geverfd en nu heb ik geel linnen gordijnen en kussens gekocht en een mahoniehouten schrijftafel (tweedehandsch voor \$ 3.—) en een rieten makkelijken stoel en een bruin karpert met een inktmop er midden in. Nu zet ik mijn stoel net op die mop.

De vensters zijn heel hoog van den grond en wanneer je gewoon op je stoel zit, kun je niet naar buiten kijken. Maar nu heb ik mijn lessenaar bij het raam gezet en ga ik daarop zitten. Dat gaat heel makkelijk. Ik schuif alleen maar de la's uit en klim erop als bij een trap.

Sallie McBride hielp mij die dingen koopen op een veiling, die de Seniors (vierde jaars studenten) hielden. Zij heeft haar heele leven in een huis gewoond en weet dus precies hoe je een kamer moet inrichten. O Vadertje Langbeen, je kunt je heusch niet voorstellen hoe leuk dat is, een winkel binnen te gaan en dan met een echt vijf-dollars banknootje te betalen en dan nog geld terug te krijgen. Dat weet je alleen wanneer je je heele leven nooit meer dan een paar centen je eigendom hebt kunnen noemen. Ik stel je zakgeld erg op prijs.

Sallie is het aardigste meisje, dat ik ken en Julia Rutledge Pendleton het vervelendste. Toch vreemd, dat de registerbewaarder zulke tegenstrijdige karakters op één kamer brengt. Sallie vindt alles even leuk en prettig en Julia heeft aan alles even erg het land. Weet je waarom? Ze vindt, dat alleen het feit, dat ze een Pendleton is, haar het recht geeft zonder eenige moeite in den Hemel te komen. Zij en ik zijn geboren om vijandinnen te worden.

Je bent zeker erg ongeduldig, omdat ik je nog nooit verteld heb, wat we hier allemaal leeren. Luister:

I. Latijn: Tweede Punische Oorlog. Hannibal overnachtte gisteravond met zijn leger aan het Trasimeensche meer. Zij gaan in een hinderlaag liggen en om 4 uur vanmorgen had het gevecht tusschen hen en de Romeinen plaats. De Romeinen delven het onderspit.

II. Fransch: 24 bladzij's uit „Les trois Mousquetaires” en de onregelmatige werkwoorden van de derde klas.

III. Meetkunde: Met de Cylinders zijn we klaar, nu komen de Kegels.

IV. Engelsch: Wij moeten de tentoonstelling beschrijven. Mijn stijl wordt van dag tot dag beter en ik schrijf nu veel pittiger.

V. Menschkunde: Het verteringsproces hebben we gehad. De volgende keer beginnen we aan de gal en de klieren.

Dag,

Je, met kennis volgepropte,

Jerusha Abbott.

P.S. Ik hoop, dat je nooit alcohol drinkt, Vadertje Langbeen? Het zou vreeselijk slecht voor je lever zijn.

(Wordt vervolgd).

KASTEEL NYENRODE. ZUIDZIJDE.

HET KASTEEL NYENRODE.

(Vervolg).

ONDER de vele nakomelingen van Gijsbrecht II — zijn haast even talrijke bastaarden niet meegerekend — werd zijn derde zoon Otto, Heer van Nyenrode. Hem vielen door zijn huwelijk met een dochter uit het ridderlijk geslacht van Vianen en door verschillende erfenissen, zooveel goederen toe, dat hij een der rijkste en machtigste leenmannen van Holland werd. Ook hij is herhaaldelijk voor den Hollandschen graaf ten strijde getrokken en hij behoorde tot de schare van edellieden, die tegenwoordig waren bij het historisch verdrag, dat op het kasteel van Woudrichem, door Jacoba van Beieren met haren oom den Hertog, in 1419 werd gesloten. Otto van Nyenrode was de eerste van zijn geslacht, die tot ridder werd geslagen. Hij overleed in 1434.

Het kan onze bedoeling niet zijn, om de lotgevallen van alle heeren uit het oorspronkelijke geslacht van Ruwiel—Nyenrode te volgen. Daarvoor zijn de uitvoerige genealogieën aangewezen. Ons bestek veroorlooft alleen om aan te geven, hoe het kasteel — om met Woutertje Pieterse te spreken — van het eene Huis in het andere overging. Maar dan toch nog iets over de beide laatste vertegenwoordigers uit het eerste huis.

Een der navolgers van Otto, was Johan van Nyenrode, bijgenaamd de Blinde. Hij verkreeg in 1480 vele der reeds genoemde goederen, waarbij nog een aantal van zijn oom Gijsbrecht III, die mede heer was van Zuilen, St. Maartensdijk en nog andere. In zijn hand was dus weer een groot bezit vereenigd, maar al die grootheid kwam tot een val, waarvan het thans ten ondergang neigende geslacht zich niet meer zou herstellen. Ook hij bleef zijn leenheer trouw, maar hij koos de partij van Bisschop David van Bourgondië, toen deze in strijd raakte met de stad Utrecht. Zeer tot zijn schade. Het Huis Nyenrode, zoo geschikt om de vaart langs de Vecht te belemmeren en den toevvoer naar Utrecht af te snijden, was door de Hollandsche krijgsknechten bezet, waarop de burgers van Utrecht het kwamen belegeren. Zij sloten het volkomen in en beschoten het zoo hevig, dat de overgaaf onvermijdelijk was. De bezetting kon slechts het veege lijf redden en werd gevankelijk weggevoerd. Nyenrode werd aan de vlammen prijsgegeven. Alle goederen werden medegenomen en op last van den Raad van Utrecht ten bate van de stad verkocht, nadat aan de gilden ter belooning een deel als krijgsbuit was toebedeeld.

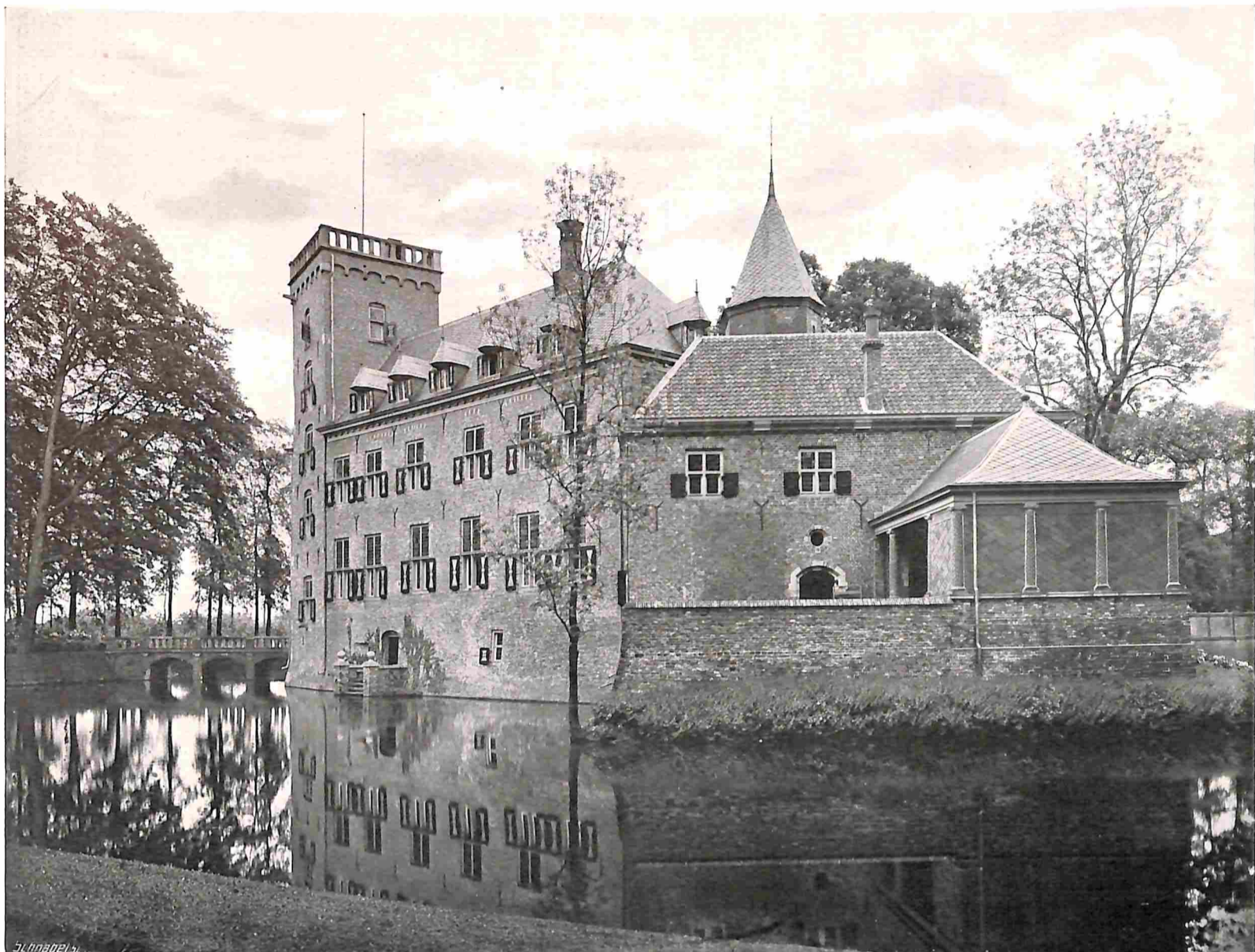
De geschiedenis leert, dat Johan van Nyenrode spoedig weer op het kasteel was gevestigd en dat hij dit dan ook heeft weten

te herstellen. Hij overleed in 1495 en werd op het koor te Breukelen begraven. Hij was gehuwd met Elisabeth van Zuylen van de Haer, die hem geen mannelijk oir naliet, maar twee dochters, Josina en Johanna geheeten.

In het kader van „l'Histoire d'un Château" — een titel die in dit verband aan een beroemd werk van Viollet-le-Duc, den leermeester van Dr. Cuyper, doet denken, — past een romantisch verhaal uit den riddertijd. Hiervoor hebben de beide genoemde jonkvrouwen gezorgd.

Na den dood van haar vader was Josina reeds in 1496 beleend met Nyenrode en andere goederen, en in de volgende jaren kwamen er nog andere bezittingen bij, als het maarschalksambt van Gooiland, het huis te Velsen, goederen te Vianen, enz. In haar jonge jaren was zij dus een rijke erfdochter, die haren man aanzienlijke bezittingen en daardoor groote macht zou medebrengen. Welk een prachtige en verleidelijke kans voor een stoutmoedig roofridder! Die man was Willem Torck, Drost van Goch, een zoon van den maarschalk van Cleve en van een gravin van Egmond, die ook vrouwe was van IJsselsteyn. In Februari 1504 deed hij met een krijgsbende een aanslag op Nyenrode waarbij eenige onderzaten werden doodgeslagen. Het was hem om Josina te doen, maar volgens overlevering werd inderhaast Johanna, het jongere zusje, meegenomen. Toen de vergissing was bemerkt, werd ook Josina opgelicht en ontvoerd. Haar oom, Steven van Zuylen van de Haer, beklagde zich bitter bij den bisschop van Utrecht, maar hij vond geen gehoor. Integendeel werd hij door den schaker en zijn vrienden nog bedreigd. Hij moest het dus dulden, dat Willem Torck in het volgende jaar indringer dus heer en meester werd op Nyenrode, evenals van de vele andere bezittingen.

Als de roof van de schoone Helena in Homerischen tijd, sleepte deze ontvoering allerlei verwickelingen mede. In 1507 deden Utrechtsche burgers een plundertocht, waarbij zij het kasteel met roof en brandstichting bezwaarden. Willem Torck beklagde zich, maar op zijn beurt kreeg hij nul op het rekest. In den daarop volgende oorlog tusschen de Hollandschen en Gelderschen, toen deze laatsten Weesp en Muiden hadden ingenomen, opende Torck in 1508 zijn kasteel voor de Hollandsche ruiters, die nu samen met de bezetting, als ware roovers de onderdanen van het Sticht voortdurend met geweldenarijen plaagden en de Vecht afsloten. Dit heette tegen de Gelderschen

KASTEEL NYENRODE. NOORD-WESTZIJDE.

bedoeld, maar ondertusschen leden de Stichtenaars veel nadeel. Willem Torck was aan dit alles niet rechtstreeks debet, maar Floris van IJsselsteyn, zijn neef en slotvoogd. De Bisschop klaagde steen en been, maar de overlast hield aan en toen nu de Gelderschen zich met die van Utrecht vereenigden, werd bij een gezamenlijken aanval in Maart 1511, Nyenrode evenals het naburige Gunterstein, — dat mede in de familie behoorde, — veroverd en tot den grond geslecht! De steenen werden naar Utrecht vervoerd om er de vervallen muren van de Weerd, een „voorgeborchte” van de stad, mede te versterken. Willem Torck zelf werd gevankelijk naar Utrecht gevoerd. Het zag er hachelijk voor hem uit, maar het kwam tot een verzoening, op niet te bezwaarlijke voorwaarden. Toen werd het kasteel geheel hersteld. Wel is Nyenrode naar het heet met den grond gelijk gemaakt, maar dit is in tegenspraak met de feiten. Uit den bouw zelf blijkt, dat de grondslagen en de voornaamste gedeelten ongerept zijn gebleven.

Na dien tijd is Willem Torck goede vrienden gebleven met Hendrik van Beieren, den Bisschop van Utrecht en toen deze in 1527 in oorlog was met de Utrechtschen en Gelderschen, herbergde hij hem, evenals de abdis en de nonnen van het klooster Oudwijk, op zijn sterke slot. Nu werd de toevoer van levensmiddelen naar Utrecht volmaakt afgesneden. Krachtig door Torck geholpen, kon de Bisschop Utrecht heroveren en bloedig wraak nemen.

Daarop kwamen er jaren van rust. In 1532 werden Willem Torck en zijn vrouw door keizer Karel V in al hunne bezittingen erkend. Zij overleed te IJsselstein in 1537, hij eerst in 1547.

Ook het geslacht Torck was spoedig uitgebloeid, want uit het huwelijk van Willem en Josina waren geen zonen gesproten. De oudste dochter, Elisabeth Torck, vrouwe van Nyenrode, van Breukelen, van Velsen, enz., huwde met Bernard van den Bongerd, ambtman van de Grave. Toen deze in 1549 door het springen van een kanon was overleden, hertrouwde zij met een Gysbert van Coeverden. Na haren dood in 1578 werd haar tweede zoon, Floris van den Bongerd, Heer van Nyenrode. Van hem is niet veel karakteristieks te vertellen. Evenmin eigenlijk van zijn zoon, Bernard van den Bongerd II, die gehuwd was met Maria van Lockhorst. Men leest van hem, dat hij erfmaarschalk was van Gooiland en overste-kerkmeester van Breukelen. Na zijn dood volgde weer een Bernard, de derde dus van dien naam. In 1632 huwde hij met Wilhelmina van Bronckhorst, die na zijn dood hertrouwde met Willem Vincent Baron van Wittenhorst.

Bernard van den Bongerd III heeft zich als heer van Nyenrode

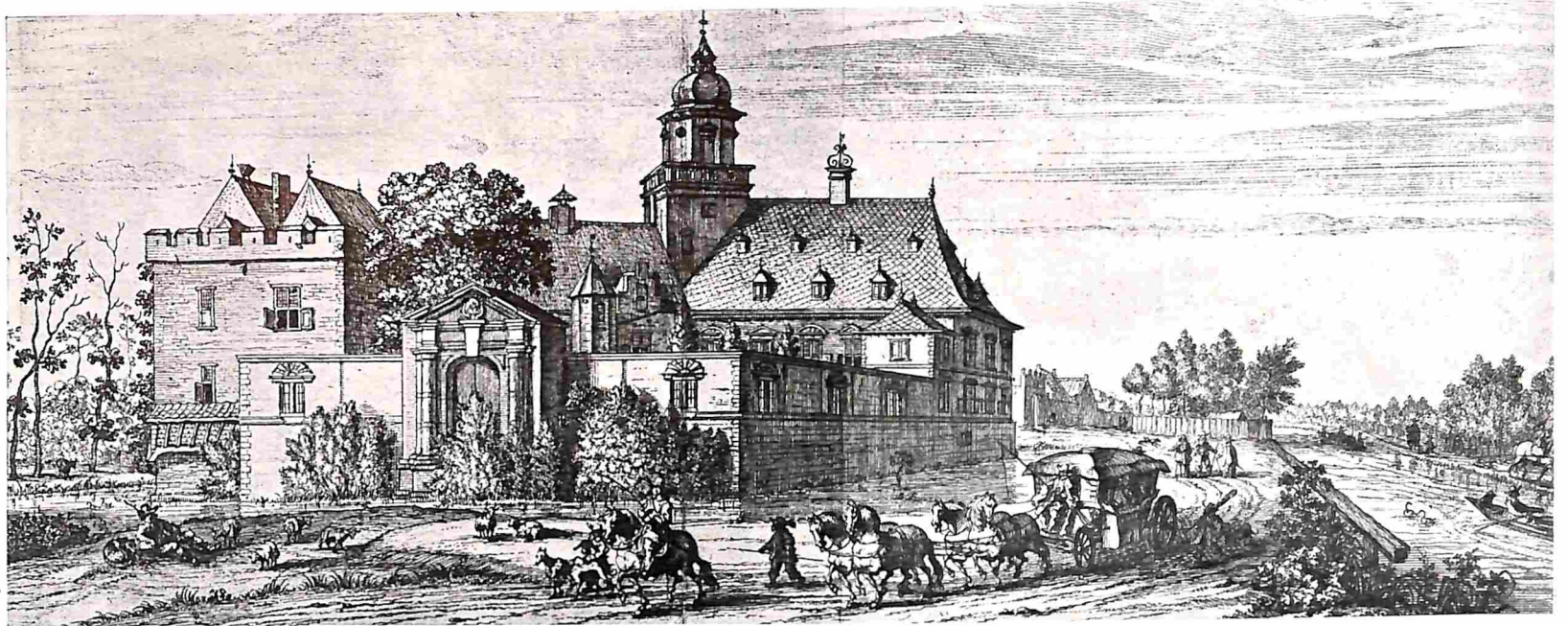
vooral verdienstelijk gemaakt door de groote veranderingen, die hij het kasteel deed ondergaan en door welke het de lofspraak verwierf, het schoonste riddermatig kasteel van het Nedersticht te zijn. Die verbouwingen en verfraaiingen zijn van ingrijpenden en van verschillenden aard geweest. Het was een verjongingskuur waarbij het oorspronkelijk karakter van het kasteel veranderde, en de overblijfselen van de gothiek moesten wijken voor hetgeen we thans de oud-Hollandsche renaissance noemen. Beter dan veel beschrijving geeft een fraaie ets van Mattham (op de volgende bladzijde gereproduceerd), een duidelijk beeld van den toestand waarin Nyenrode in 1632 en volgende jaren door Bernard III werd vernieuwd. Op die afbeelding geeft het kasteel een typisch voorbeeld van den overgang van het ridderslot, den midden-euwschen versterkten burcht, tot het patricische buitenverblijf. Een overgang inderdaad, want nog was de evolutie niet voltooid. Hoe vredelievend gezind, toch was de bouwheer van de eerste helft der 17e eeuw nog te zeer kind van een woeligen tijd, dan dat hij zich een buitenverblijf kon denken zonder een ommuring. Als een concessie aan den nieuwen stijl, liet hij daarin echter geen nauwe schietgaten, maar breede ramen zetten. De eeuwen door had men in de sloten en kasteelen opgesloten gezeten achter dikke muren, het viel moeilijk, ze ineens te laten vallen.

Bij een terugblik mag men thans zeggen, dat Bernard de Derde het bouwkunstig karakter van Nyenrode voor alle volgende tijden heeft vastgelegd, want bij de jongste restauratie, welke door den tegenwoordigen Heer van Nyenrode is uitgevoerd, heeft deze den toestand in de helft der 17e eeuw tot grondslag en uitgangspunt genomen, met dit belangrijk verschil evenwel, dat daarbij de ommuring welke sedert 1675 zeer verlaagd is, terecht niet wederom op de hoogte van vóór dat jaar is gebracht. De Heer Onnes van Nyenrode heeft dus m. a. w. de historische lijn voortgezet, waar die door Bernard III was losgelaten.

Het geslacht van den Bongerd is niet lang in het bezit van het kasteel gebleven. Bernard III overleed kinderloos en toen ook de echt van zijn weduwe met den Baron van Wittenhorst ongezegend moest blijven, gingen zijne bezittingen over aan zijn zuster Anna van den Bongerd. Zij trouwde tweemaal en toen zij, almede kinderloos, in 1664 overleed, gingen de goederen bij erfeling over op hare nicht Maria van Wyhe, weduwe van Bernard Baron van Reede, Heer van Saesfelt en Buckhorst. Zij was een dochter van Joachim van Wyhe en van Josina van den Bongerd, de dochter van den bovengenoemden Floris, die, als de eerste van zijn geslacht, Heer van Nyenrode was geweest.

(Wordt vervolgd).

J. F. L. DE BALBIAN VERSTER.

KASTEEL NYENRODE. NAAR DE ETS DOOR MATHAM, 1642.

BUITEN.

(Vervolg).

NVREEMD geluid, dat van binnen scheen te komen en toch ook weer van buiten, had de nachtelijke stilte verstoord. Eerst gaandeweg drong het tot de Rosebrand's door, de een na den ander werd er opmerkzaam op. In den beginne kondigde 't eigenaardige geklank zich dan ook te bescheiden aan, dan dat ze er dadelijk van wakker schrokken. Kees mompelde in z'n slaap, Ant keerde zich om en om, Nelia droomde van 'n kalvende koe. Maar ten slotte zaten ze dan toch alle drie overeind in hun bedden, verbaasd luisterend naar de groeiende onrust.

Weemoedige en snerpende tonen joegen onbarmhartig door de zoldering. Steeds verwoeder smakten ze zich tegen balk en pleister, drongen door alles heen. En buiten sloegen honden aan, ramen en deuren werden geopend, gesloten. Hanen dachten, dat 't al ochtend was en Kobus in z'n stal brieschte en trappelde, alsof-ie den heelen boel zou kapotslaan. Welk vreemd avontuur overkwam 't dorp?

Opeens, vóór Ant 't kon beletten, stond Kees buiten bed. En met 'n vloek-lach knerste-ie :

KASTEEL NYENRODE.

INRIJ-HEK MET GESMEED MONOGRAM VAN JOAN ORTT
EN DOROTHEA WYNANDA EYCK.

„Hij speelt op z'n fluitje.”

Ja, midden in den nacht zat meneer Rotte op z'n blaas-instrument te hijgen. Alles om 'm vergetend, zaagde-ie z'n afschuwelijke occurina-oefeningen gestadig de lucht in. Hij ging er zóó in op, dat-ie van de wereld niet meer wist en den heelen omtrek dwong, er naar te luisteren. De kwibus! Had-ie daar nu geen beter tijd voor kunnen vinden?

„Blijf hier, Kees!” had Ant geroepen, weer bang voor gevaarlijke drift. Maar Kees, grinnikend, was weggeslopen, te kijken. Dat spektakel most-ie zien. Gratis kemedie, wá blief? En na 'n poos had-ie er, z'n malligen, scheef-getrokken mond extra verdraaid van de pret, vrouw en dochter bijgehaald, tot ze alle drie in hun nachtgoed boven op den hitten-stal stonden te gluren. Zelf moesten ze in 't geheim lachen om hun dwaze vertooning. Maar daar beneden was 't 'n nog veel gekker boel.

Op z'n klapstoeltje gezeten, 'n lange kamerjas losjes over z'n onderkleeren en z'n bloote voeten in 'n paar uitheemsche muilen, bracht meneer Rotte aan de open achterdeur z'n eindelooze serenade aan de maan. De stal-lantaren, die-ie blijkbaar aangestoken had, verlichtte 'm flauw en deed z'n van inspanning zwoegende, korte gestalte fantastische schaduwen werpen op muur en zoldering. 't Was zóó'n potsierlijk gezicht, 'm zich daar zoo in 't zweet te zien werken, met één oog mikkend naar de maan, die van ontstelling extra scheen te verstarren, dat Kees plots 'n hik-lach uitstiet en ook Nelia zich niet langer kon goedhouden. Met 'n schrik had Rotte zich omgewend en toen-ie dan het gebukte drietal ontwaarde — Kees verkneukelde zich, dat-ie bijna omviel, Ant staarde met bolle wangetjes en Nelia had oogen als poffers — was-ie vloekend opgesprongen en zonder eenige explicatie naar z'n eigen appartementen gevluht. Kees had zelf de achterdeur moeten sluiten en de lantaren gedoofd (lagen er nergens lucifers? Met zoo'n raren kerel moest je warempel nog oppassen voor brand!) en wel 'n uur hadden ze over de malle geschiedenis nagepraat. Aan stadsluu was toch altijd vreemdigheid!

Over dat alles stond 't kleine ^{*}dribbel-wijfje nog eens na te denken, terwijl ze den onrustigen hit zachtjes over den neus streefde. Hè, dat lichte gevoel in 'r hoofd was ze gelukkig kwijt. Zoo'n middagtuk knapte je toch maar op. Maar 't moest niet méér voorkomen, nee. Ze zou er mevrouw Rotte, die 'r den heelen morgen ontweken had, strakjes over spreken. Huurders? Best! Maar je bleef huisgenooten.

„Hier hei je dan wat, vleier!” zei Ant en ze stak Kobus 'n wortel toe, welke versnapering schielijk verknabbeld werd. Daarop sloot ze de plank weer met de knip en schommelde 't gangetje in naar vóór. Wat was 't stil in huis! Kees en Nelia waren naar 't land en „meneer” had ze hooren uitgaan. Dat arme mensch van 'm liet-ie natuurlijk weer alleen zitten. Hoe kon je je eigen vrouw zoo behandelen! Ach ja, alle huwelijken waren niet als 't hare. Kom, ze moest er maar ineens op af stappen. 't Was nu net zoo'n goeie gelegenheid.

Met 'n kuchje klopte ze aan aan de voorkamer. „Ja” klonk 't benepen. En Ant trad binnen.

Mevrouw Rotte zat met 'n behuild gezicht te verstellen voor 't openstaande raam. „God, mins, zit je doâr nou áweer an dat pakkie?” vermaande Ant vertrouwelijk. „Lâ toch legge. 't Is 't werk niet meer woârd”.

Mevrouw Rotte keek weemoedig op. Ja, vrouw Rosebrand had goed praten. Boeren, als 't er op aan kwam, waren menschen van geld. Maar zij? Ach, ach, ze moesten eens weten!

't Gezellige praat-wijfje, met de onafscheidelijke kap op, kwam dicht op 'r toe. Wat dat mensch d'r toch zorgelijk uitzag, dacht Ant. En geld als water! Meneer Rasch had 't 'r zelf gister nog verteld. Alles in de tabak verdiend. Schatten! En nu zat mevrouw maar over dat vod van 'r zontje gebogen. Toestanden! 't Was natuurlijk negerderij van meneer. Ofschoon, ze kón d'r misschien ook niet van afbliven. De eenvoud zat

er te diep in. Ze was vroeger immers huishoudster geweest?

Dat had mevrouw zelf 'r verteld in 'n erg gemeenzame bui, toen ze, na 'n barre opspelerij van meneer, troost zocht bij vrouw Rosebrand. Ach ja, vrouwen onder elkaar waren toch allen gelijk. Zwijgend had Ant 't aangehoord en toen opeens veel begrepen: waarom bij voorbeeld mevrouw Rotte er altijd zoo sjoveltjes bijliep en ze 'r zootje vaak meer als 'n jongeheer behandelde, over wien ze tegen salaris was aangesteld, dan als 'r eigen vleesch en bloed. Ze voelde zich nog steeds de huishoudster en dat zou er nooit bij 'r uitgaan. Of ze er op die manier op was vooruitgegaan? Vroeger had ze 'r betrekking ten minste nog kunnen opzeggen. Maar nu? Voor 'r leven zat ze aan den brombeer vast!

„t Was me vannacht toch 'n spiktakel” begon Ant voorzichtigjes. Ze wou de sukkel, die toch al zooveel te verduren had, niet hard vallen. Ook dacht ze om 'r eigen voordeel.

Gejaagd was mevrouw Rotte opgesprongen. Daar had ze den heelen morgen al op gewacht. Nu kwam 't!

Ze stotterde, verlegen, plukte aan 'r twee kinharen, scheen geheel van streek. 'r Platte figuur in de strakke, donkere japon, die wel 't afleggetje van 'n hêusche mevrouw leek, maakte 'n nog armzaliger indruk dan gewoonlijk, en 't zuinige haartoetje achter op 'r hoofd hipte heen en weer, of 't zich ook al agiteerde over 't ophanden-standje. Nee, begreep vrouw Rosebrand, die kon in 't groote huis, dat meneer Rotte in Amsterdam had ('t adres, dat-ie 'r bij de huurderij op gaf, had ze goed bewaard: 'n hoog nummer op de bekende gracht!), onmogelijk als meesteres optreden. Had menéer misschien ook spijt van dat huwelijk?

„k Heb 't wel gezegd” zeurde mevrouw Rotte op huilerigen toon. „k Zeg meneer nog” — „m'n man” zei ze nooit! — „denk om de menschen. We zullen anders weg moeten. En wat dan?”

Verschrikt keek ze Ant aan en frummelde wat aan 'r horlogekoordje. 'r Blik smeekte: „begin jij nu ook niet tegen me. Dat zou m'n dood zijn”. Ant, zelf verlegen door die nederigheid van de ander, keek naar den grond. Was me dat 'n optreden? Alsof zóó'n familie niet overal, en nog heel anders, te recht kon! Ja, je moest maar te min denken over je eigen! „Nee” peinsde Ant, „'n mevròu wor jij nooit”. Meteen zag 't leepe boerinetje, dat er onder mevrouw's hoogen rok 'n paar knooplaarzen uitstaken, die zij niet meer zou willen dragen. Affijn, 't was waar: bûiten. En, weer opziend, keek ze in mevrouw's nog steeds ontsteld gezicht. Ach, vrouw Rosebrand kon 't zich begrijpen, dat meneer daar geen vermaak aan haalde. Net 'n magere kip, die met 'r stekige kraal-oogjes geen graantje meer kon vinden!

„Hoe is dat vannacht nou zoo gekomme?” vroeg vrouw Rosebrand goeiig, en ze zette zich breed op 'n stoel. Al had ze de kamer verhuurd, ze was er toch thûis.

Eenigszins gerustgesteld door de vredelievende houding van 't mutsvrouwtje, deed mevrouw Rotte nu 'n heel verhaal, dat meneer in die zoele zomernachten nooit slapen kon, dat-ie tòch al zoo opgewonden was geweest en ook gehinderd werd door de benauwde ruimte van 't kleine kabinet. In 'n bedsteê te liggen was 'm al 'n gruwel. Maar dat in die andere slaapkast, er vlak tegen aan, z'n zootje moest rusten, gaf 'm 'n erg gevoel van onvrijheid. Er ging dan ook geen dag voorbij, of hij mopperde er over.

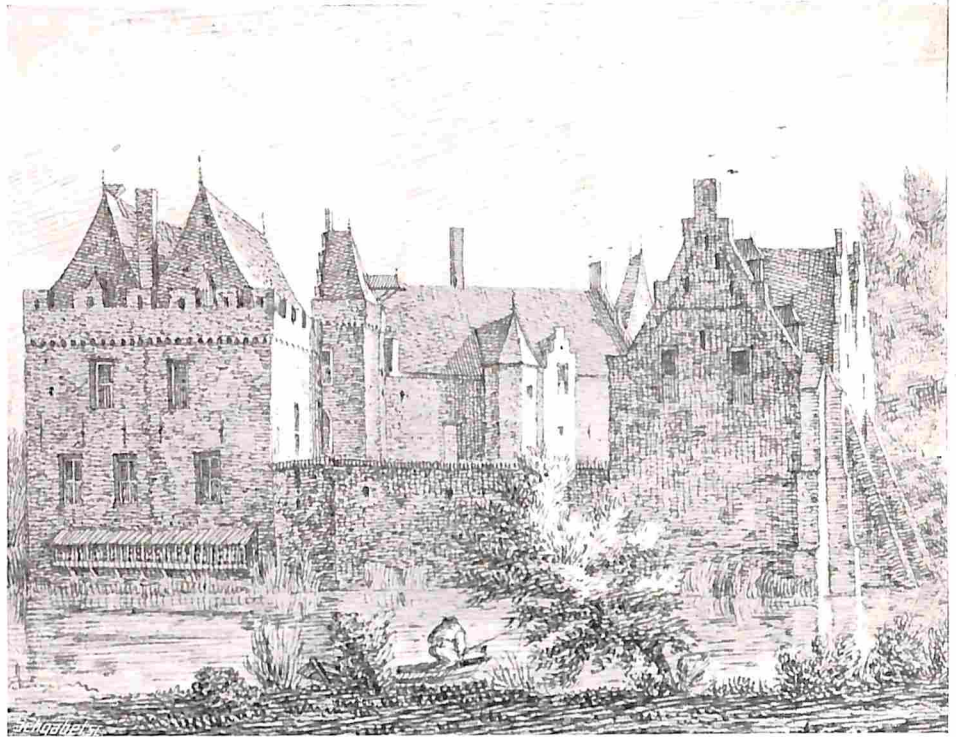
„Joâ, joâ, jullie benne 't dan ook zoo groot gewend, hè?” merkte vrouw Rosebrand piekerend op.

Mevrouw Rotte keek 'r weer verschrikt aan. Ze had zich in den beginne toch niet versproken? Wat had ze toen ook weer gezegd? „Ja, ja” zei ze dan haastig „zegt u dat wel”. Daarop werd ze veel minder spraakzaam. Ze leek opeens erg voorzichtig.

Vrouw Rosebrand, die nooit lang rust had, schommelde weer van 'r stoel op naar het openslaande raam. Ze moest maar niet te sterk meer op dat spektakel van vannacht ingaan, vond ze. Anders raakte ze 'r menschen misschien nog kwijt. En dan kwam er van den verkoop van hun huisje natuurlijk niets.

Kijk, daar zat de jongeheer, in den tuin, op den klapstoel van z'n pa. Wat trok-ie 'n sikkeneurig gezicht! „Da-ag” knikte Ant vriendelijk. „Da-ag”.

'r Tegemoetkoming had weinig succes, vrolijkte Willem althans geen sikkepitje op. Even groette-ie terug en had daarbij moeite, 'n glimlach te voorschijn te bren-

KASTEEL NYENRODE, ZUIDZIJDE VOOR 1620.

Naar een oude teekening, op het kasteel aanwezig.

gen. Hij verveelde zich dan ook onmenselijk. Niemand die zich met 'm bemoeide en nu-ie z'n nette pak aan had, mocht-ie zich geen eens vrij bewegen. Ook voelde-ie zich landerig. Wat was pa ook weer in de bedsteê tekeer gegaan!

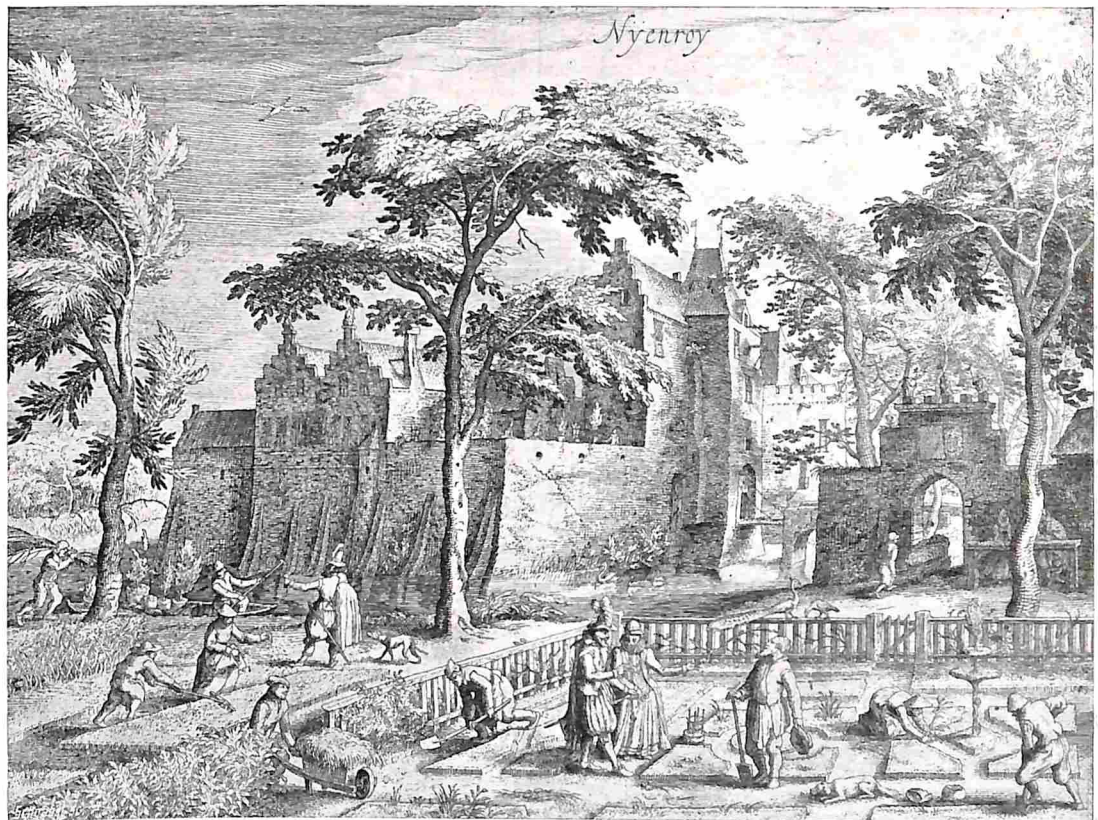
Hé, waar keek vrouw Rosebrand nu zoo naar? Willem zag op, volgde 'r blik. O, daar stond pa te praten met Velder, den man van 't „hôtél”. Die maakte breede meet-gebaren, wees, redeneerde en pa scheen aandachtig te luisteren. Dan stapten ze samen den weg over naar 't stukje onbebouwden grond vlak over 't logement, waar 't gesprek druk werd voortgezet. Velder werd er hoog-rood van en pa rookte z'n pijp, alsof-ie er van bestaan moest.

Ant was bleek geworden. 'r Slimme oogjes kneep ze half dicht en loerde felletjes naar den overkant. Waar maakte die Velder zich zoo warm over? Deed-ie... zaken? Goed, dat ze 't gezien had! Ze zou zich de kaas niet van 't brood laten eten!

Ze draaide zich om, had zich alweer hersteld.

„O, de jongeheer hêt zeker slecht esloâpe?” vroeg ze onschuldigjes. En met 'n lachje liet ze er op volgen: „Nou, je weet, je ken 't heele huisie krijgje, hih!”

Mevrouw Rotte keek 'r aarzelend aan. Ja, ja, dat wist ze. Er was al eens over gesproken. De Rosebrand's wouen hun eigendommetje desnoods wel kwijt. En Rotte, door Ant gepolst, had, toen 't vuur 'm erg na aan de schenen werd gelegd, rumoerig verklaard, dat-ie er wel zin in had. (Wordt vervolgd).

KASTEEL NYENRODE, NOORD-OOSTZIJDE VOOR 1620.

Naar de ets door Vinckeboons, voorstellende de lente.

DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN.
DE BOSPORUS, DE VERBINDING TUSSCHEN DE ZWARTE ZEE EN DE ZEE VAN MARMORA.

DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN.

(KONSTANTINOPEL, ISTAMBOEL OF CZARAGRAD). (Slot).

DE Hagia Sophia, waar zich bij de verovering der stad door de Turken ook afschuwelijke tooneelen afspeelden, werd op sultan Mohammed's bevel geschikt gemaakt voor moskee.

Tijdens de inneming der stad was een grieksche monnik bezig met visch te bakken, die zeide, dat hij eerst dan aan de overheersing van Konstantinopel zou gelooven, als de visschen uit de pan sprongen, en, zoo zegt de legende, de visschen die aan één kant bruin gebakken waren, sprongen weg, en hunne afstamelingen zwemmen nog rond.

Toen Mohammed te paard de Sophiakerk binnen reed, zegt een ander verhaal, kon een priester zich nog juist redden door achter den als door een wonder geopenden muur te verdwijnen, die zich weer achter hem sloot. Als het kruis weer op de kerk is gezet, zal de muur zich openen en de mis, die de priester celebreeerde, eindigen.

De Turken noemden Konstantinopel Istamboel, een verbastering van de grieksche woorden *εις την πολιν* (eis tèn polin) d.w.z. in de stad.

Nu het Turksche rijk behalve de andere steden in Europa ook Konstantinopel had bemachtigd, had het zich daar zoo vastgezet, dat het er niet meer uit verdreven kon worden.

De oorlogen tegen Hongarije, Polen, Rusland, de Johanniter ridders op Rhodus, tegen de Grieken, Perzen, Egyptenaren en andere volkeren, worden in Konstantinopel op touw gezet. Istamboel wordt het middelpunt van het groote Mohammedaansche rijk, en van de Mohammedaansche beschaving, het wordt een Rome voor de Muzelmannen.

Het is getuige van luister, macht en grootheid der sultans, van hun kuiperijen, moorden en verraad en van die van hun dienaren. Maar ook is het de zetel van de heerschers der geloovigen, die tot het verval van het Turksche rijk bijdragen.

Moskeeën, scholen en bibliotheken worden gebouwd, maar ook paleizen en kazernen.

Van hun troon in Konstantinopel gebieden de sultans, voor wie soms heel de christenwereld beefde en die de halve maan zelfs tot voor de poorten van Weenen brachten.

De overblijfselen van de vroegere beschavingen worden verdronken door de kenteekenen der Muzelmaansche beschaving.

Zoo bouwt sultan Achmed I de prachtige naar hem genoemde moskee op de fondamenten van het paleis der Basileuzen en de kunstwerken die daarin waren.

Soliman de groote bouwt de moskee die zijn naam draagt, en tracht die nog grootscher te maken dan de Hagia Sophia.

Terwijl het Turksche rijk langzaam vervalt, nemen europeesche rijken toe in macht en deze zenden hun gezanten naar den grooten Heer in Konstantinopel.

Naarmate het eerste afbrokkelt en de andere opkomen, laten de europeesche gezanten meer hun invloed gelden, dingend naar de vriendschap van Turkije; zelfs Napoleon I versmaadde die vriendschap niet.

Maar de sultans verliezen hoe langer hoe meer van hun macht; de verschillende vroeger door hen ten onder gebrachte volkeren werpen, vooral met Rusland's hulp, welks wensch het is Konstantinopel onder bewind van den Czaar te brengen, het juk af. Konstantinopel ziet gezanten van mogendheden, die vroeger vazallen van het Turksche rijk waren, en thans zelfstandige rijken zijn; al meer en meer stijgt de invloed van Europeesche rijken, en het rijk waarover de sultan gebiedt wordt steeds kleiner.

Die Europeesche invloed is ook heel duidelijk in de stad aan den Gouden Hoorn merkbaar.

De typische kleine turksche bootjes op den Bosporus en den Gouden Hoorn vormen een eigenaardig beeld, een mooi geheel met de oude stad, maar de moderne stoombooten met hun rookpluimen hooren eigenlijk niet bij de eigenaardige architectuur van moskeeën en paleizen

DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN.
DE MOSKEE VAN ACHMED I, IN 1610 GEBOUWD.

en de schilderachtige kleederdrachten, die zich voor het oog voordoen. Zoo bij de groote brug, waar de ijzeren zeebooten met hun groote nuchtere lijnen aan de kaden hun lading lossen en innemen, met kettinggeratel en stoomgesis. Men voelt dat hier als misplaatst en meer thuis behorende in een moderne havenstad.

De Turk, de Armeniër en de Jood nemen westersche gewoonten aan en westersche kleederdracht, die misstaan in de omgeving, welke beter de kleurrijke of anders gevormde costuums, en de tulband en de fez verdraagt.

Doch is er van de bonte mengeling van typen en kleederen nog genoeg over, om het leven in de straten een eigen karakter te verleen.

Voor al in het oude Stambouel, met z'n eigenaardige houten turksche huizen, die niets gezelligs hebben als noodigden zij uit om binnen te treden, zooals dat in de westersche steden wel het geval is, neen zij zijn gesloten als het karakter van den Oosterling, en verbergen het leven goed, dat zich daar binnen afspeelt. En als dan een eerwaardige gestalte, met den tulband op in het wijde gewaad rustig door de stille straat schrijdt, waar geen autogetoeter stoort, geen rijtuig over de slecht geplaveide straat ratelt, dan krijgt men wel een indruk van het tenminste uiterlijk nog niet door europeeschen invloed gewijzigde echt turksch karakter der stad.

Zoo heel veel van die typische oude straatjes waar de houten huizen zoo gesloten afwijzend op den wandelaar neerzien, zijn er niet meer over, want er zijn er al heel wat door de groote branden van de laatste jaren verwoest, en ze worden natuurlijk in hun ouden stijl niet meer opgebouwd, wat maar goed is, doch daarmede verliest de stad haar oostersche karakter steeds meer. Gemoderniseerd wordt er genoeg: daar is b.v. de spoorweg, het eindpunt van den oriënt-expres, de tram in Galata; die geest van vernieuwing is vooral met de Jong-Turken, die Abdoel-Hamid afzetten, er in betrokken. Om Konstantinopel uit te breiden hebben zij besloten, de muren en wallen, die Konstantinopel omgeven, en waaraan zooveel geschiedkundige herinneringen zijn verbonden en die met de cypressen en ander geboomte zoo'n schilderachtigen aanblik opleveren, neer te halen en er moderne huizen voor in de plaats te zetten. Men stelle zich voor eene aanbesteding tot afbraak van de muren en paleisruines van Konstantijn, Theodosius, Heraclius en Justinianus, waar moderne steenklompen met één en twee verdiepingen zullen verrijzen.

Een stad vol tegenstellingen is Konstantinopel. Zoo kan men er nog een voertuig in gebruik bewonderen, dat in het Westen gebezigd werd toen de koets nog slechts weinig in zwang was: per draagstoel kan men door de straten geleid worden. En het is te begrijpen welk een verwonderlijke aanblik het oplevert, als draagstoelen en rijtuigen, die men nog niet zeer veel ziet, terwijl de auto er zeer schaarsch voorkomt, in een straat elkaar kruisen.

Gaaf men over de groote brug tusschen Galata en Pera, dan ziet men ook onder de voorbijgangers, waarvan er dagelijks 150000 over de brug komen, die daarvoor ieder 10 para's d.i. ongeveer 3 cent betalen, duidelijk Europa en Azië vertegenwoordigd. De colbert of jaquet met ronden of deukhoed of het strooien hoofddeksel ontwaart men naast den tulband, fez en het ruime gewaad waarin de oosterling zich kleedt.

De groote bazar is ook een bezienswaardigheid, door de verscheidenheid van de waren en het oostersche tintje, dat daaraan zit, alhoewel er ook hoogst prozaïsche europeesche dingen verkocht worden. Kleederen, schoenwerk en parapluïes, zijn er te koop, maar ook oostersche tapijten, borduurwerk, aarde- en muilen.

De bazar is een uitgebreide groote markt met overdekte galerijen, straatjes, doorgangen en pleintjes.

De kooplieden doen geweldig hun best, om hun waren te slijten. Zij staan hun koopers met veel plichtplegingen te woord, bieden hem een kopje koffie aan, om meer gelegenheid te hebben het eens te worden over den prijs, en laten het gekochte eindelijk aan den europeaan over voor een prijs die nog veel te hoog is, maar die zij voorgeven slechts uit vriendelijke gezindheid voor den koper zoo laag te stellen.

Zoo indrukwekkend een gebouw soms van buiten is, zoo weinig is het inwendige dikwijls daarmede in overeenstemming; zeer vaak wordt men in de verwachting, die gewekt is door de benaming, bij nadere bezichtiging teleurgesteld.

Bij Serail denkt men aan een prachtig gebouw, van binnen rijk versierd en bekleed, al woont er niemand meer.

Maar de werkelijkheid is anders! Van buiten lijkt het eerder op een kazerne, door den tuin loopt een spoorweg, een gedeelte is tot moestuin omgewerkt.

Van binnen worden zalen getoond, waar men een troon met parels, edelge-

DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN.

EEN ZUIL UIT DEN TIJD VAN HET OOST-ROMEINSCHE KEIZERRIJK, WAAROP VROEGER DE BEELDEN VAN KONSTANTIJN, THEODOSIUS, APOLLO ENZ. HEBBEN GEPRIJKT.

steenten, oude statiecostuums van de sultans, sabels en paardetuijen, maar ook muziekdoozen en andere voorwerpen kan aanschouwen, die men daar toch wel het allerminst zou verwachten.

Wat is de tijd ver, dat in het Serail in luister en pracht een machtig gebieder heerschte, die de volkeren voor zich uitjoeg, welke thans de hand al dichter om de keel van het oude turksche staatslichaam knellen, zoodat het hijgt en steunt....

De Turksche heerschappij is, vooral na den laatsten Balkanoorlog, waarin het door zijn vroegere vazallen werd overwonnen, nog slechts een flauwe afschaduw van vroegere grootheid en macht. En dat verzwakte rijk heeft het gewaagd, zich in den verschrikkelijken strijd van deze dagen te mengen!

Wat zal zijn toekomst zijn? Een vraag, natuurlijk nauw samenhangende met de vraag, of de groote oorlog met een overwinning of een nederlaag van de middel-europeesche bondgenooten zal eindigen en die dus moeilijk beantwoord kan worden. Of iets van Turkije's vroegere grootheid zal terugkeeren, als Duitschland zegepraalt, is al even moeilijk te voorspellen.

In elk geval zal de uitslag van den wereld-oorlog ook voor het rijk der Muzelmannen, voor de Stad aan den Gouden Hoorn in de eerste plaats, verstrekkende gevolgen hebben. G. WIJGMANS.

DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN.

GROOTE OORLOGS-DEMONSTRATIE VOOR HET MINISTERIE VAN OORLOG.

DIES NATALIS INVICTI.*)

(Met drie reproducties naar zwartkrijt-teekeningen van A. Geudens.)

PASTORKEN wandelde in zijn ernstig hofken tusschen de donkergroene palmstruiken, hulst- en thuyaboomen. Hij poogde te vergeefs zijn getijden met aandacht te lezen. Het glimmend beduimelde gebedenboek gleed als het ware van zelf dicht tusschen de magere spillevingerkens van den ouden man en zijn gepeinzen dwaalden af, over de gewijde teksten heen, ver weg in allerlei beangstigende overwegingen.

't Was droog winterweer. De lucht was licht en vinnig en de bleeke namiddagzon legde nog slechts een heel flauwen schaduwslag op den afgeroesten zonnwijzer, die op een bemost, wit steenen voetstuk in het midden van het nog hel groene grasperkje stond.

Fiete, de meid van het pastorken, mopperde over dat lange rondlopen in de koude. Al haar moeite om meneerken binnen te krijgen was vruchteloos. 't Was overigens al een heele tijd, dat hij niet meer naar haar wijzen raad luisterde.

Ze verplichtte hem een dikke wollen sjerp om den hals te winden en zijn kalotteken op te zetten. Zoo was het pastorken dan toch eenigszins beschut, maar beter ware 't stellig, zoo hij zijn getijden binnen las, bij de kachel.

't Pastorken had behoefte aan koele lucht en beweging. Fieter begreep dat niet.

Er was sedert een paar maanden een knellende onrust in zijn gemoed gestopen en naarmate het Kerstfeest naderde, groeide die onrust tot een ontzetting, die hem noch rust noch duur liet. Nooit nog was de blijde dag der Geboorte zóó tot hem gekomen!

Van in zijn kindertijd al was dit voor hem het zaligste feest van 't heele jaar. Engelen met scherpslanke vleugelen, vol regenboogglansen, zooals hij ze in de kerk afgebeeld zag, daalden dan over zijn beddeken neer en streelden even zijn lokken. In zijn droom zongen ze van het kindeken, dat in den stal werd geboren. En 's morgens lag op zijn hoofdkussen het geurige engelenbrood met rozijnen, amandelen en bont gekleurde schildekens. Later toen hij een vrome, ietwat dichterlijk dweepende jonge man was, zag hij den nacht van Bethlehem in het stralendste mystieke licht als de witte wondernacht, die rozeranken liet bloeien over gloriende sneeuwvelden, — de nacht van de nieuwe wereldente, van het nieuw geboren heil der menschen en de redding uit de zonde. En toen hij was doorgedrongen in den dieperen zin van dat alles en als pastor van te lande de zielezorg voor een heele parochie mocht dragen, voelde hij bij het naken van den Kersttijd telkens een stille zaligheid.

Nu was het vrees, die hem vervulde. Hij kon niet denken aan den hoogdag, die naderde, of hij werd geschokt en angstig tot in het diepste van zijn wezen.

Gedurende de laatste maanden had de oorlog zijn land verwoest. In zijn eenvoudig hart vertrouwde hij in den beginne, dat al het vreeselijke, waarvan hij hoorde, zijn stille, vreedzame dorp niet kon bereiken. Daar bad hij te vurig voor, daar waren zijn parochianen te vroom voor. Die geesels kon hen niet treffen.

Maar als een orkaan kwam de oorlog hier toch. Boeren werden

*) De geboortedag van den Onverwonnene.

neergeschoten en doodgestoken. Hofsteden en boomgaarden, waar vlijtige menschenhanden geslacht na geslacht met liefde en vertrouwen hadden aan gewerkt, werden onverbiddelijk verbrand of neergehakt. Langs de wegen, in de tuinen, op de akkers werd vriend naast vijand begraven, het heele dorp leek één groot kerkhof met de talrijke houten kruiskens, die zich allerwege verhieven. Het vuur had een groot deel van den oogst vernield. Het vee was uit de stallen weggeroofd. Heele gezinnen waren uit het dorp verdreven en zwierven thans als doolaardsgroepen in de wijde wereld rond. Een klein deel maar van de kudde was gebleven bij den ouden herder, die zich machteloos voelde om ze op te beuren en te troosten.

Dat deze onverdiende ramp over zijn parochianen kwam, was de grootste ontgoocheling in het leven van het pastorken. 't Leek hem de bitter ironische logenstraffing van alles wat hij en zijn voorgangers sedert jaren en jaren over de vergelding van goed en kwaad en het wijze beheeren van den hemelschen Vader als een vaste, vertrouwbare leer hadden voorgehouden. Zijn dorp, het vroomste uit den omtrek, werd het hevigst geteisterd. Als het onschuldig lam werd het geslachtofferd. Het slechte, dat hij er altijd ten koste van veel waakzaamheid en zorg had weten uit te houden, werd er nu met geweld binnen gebracht. Allerlei hoofdsondig bedrijf, roof en dronkenschap en overspel moest hij onder zijn oogen dulden. Hij tobde er dag en nacht over en werd zoo angstig voor zijn eigen gedachten, dat hij er toe gekomen was te wenschen niet meer te kunnen denken. Hij had het gevoel, dat de Booze hem in verzoeking zocht te brengen. Hij wilde bidden om alles te vergeten. Maar 't baatte niet. De obsessie van het denken verliet hem geen oogenblik.

't Pastorken had aanvechtingen om te twijfelen aan het goed beleid der wereldorde. Waarom moest er zoo geleden worden, zoo onrechtvaardig geleden? Waarom moest het onrecht zegerieren? Waarom werd de Booze in zijn opzet begunstigd? Moest dan de heele oude wereld uiteenspatten? Was de Booze de sterkere? Waren alle waarheden enkel leugens? Waren de koningen en prinses, die Gods genade tot leiders der menschen had aangesteld, met blindheid geslagen? Al die vragen tornden aan zijn oude geloof. O, hij wist wel, dat Gods wegen ondoordringelijk waren, maar bij het aanschouwen van al de ellende om zich heen kon hij toch niet in ootmoedvolle onderwerping zeggen: „Vader, uw wil geschiede”. Hij twijfelde, voelde zich daardoor zondig, maar niets kon den twijfel verdrijven.

Hij was op het kleine heuvelken, achter in den hof, op den half vermolmden bank gaan zitten. Hij had vochtige oogen en wilde niet, dat Fiete dit zag.

Morgen was het Kerstdag en 't pastorken wist hoe langer hoe minder wat hij doen moest. Hij had geen vertrouwen genoeg in zich zelf om op dien dag tot zijn parochianen te spreken van vrede en liefde. Waar waren de menschen van goeden wil? De heele wereld stond in brand; overal sloegen de vlammen van haat en verderf in de hoogte en de zwakken werden vertrappt. En al de volkeren, o sacrilegie der woorden, riepen Gods zegen in over hun moordwerk. Wie zou hem gelooven indien hij op Kerstdag sprak van de geboorte van den Heiland, het licht der wereld?

Zijn verweerde, verarmde, hongerige getrouwen zouden hem vragen waarom zij zoo beproefd werden, wat hun Vader van hen wilde en hij zou geen antwoord kunnen geven, omdat in hem het licht aan het weifelen was gegaan.

Tranen biggelden uit zijn ooghoeken. Waar was de vroomheid van zijn hart nu heen? Verleden jaar bezat hij ze nog gaaf en gul als een kind. Toen op den vooravond van Kerstdag de dorpsjongens en -meisjes voor de deur der pastorie kwamen en na het brommende, gonzende voorspel van den rommelpot met hun helle sopraanstemmekens het liedeken van de Geboorte aanhieven:

„Welgekomen, komt maar in,
Brenge den naam van Jesus in!”

dan keek hij ze aan met Fiete achter het venster, het hart vol vreugde. Hij kende ze allen, de opgetogen, blijde kopjes, die daar in het licht, dat uit het raam viel, als in een krans hun kinderlijke vroomheid uitzongen. Hij voelde zich dan gelukkig en als 't liedeken uit was streefde hij die kopjes en had voor elk een goed woord en beloofde hun den zegen des Heeren als ze maar goed braaf en deugzaam bleven.

Dit jaar zouden de kinderen zeker niet komen. Velen waren weg, God weet waarheen. De anderen zouden niet durven, niet kunnen. Hun liedeken zou ook zoo valsch klinken. Het was immers niet Jezus, die gekomen was, — de zoetlachende, lichtende Jezus, — maar de dood met holle oogen en alvernietigende zeis. En 't pastorken zou niet kunnen spreken van den zegen des Heeren.

Van op zijn heuvelken zag hij de Leie

DIES NATALIS INVICTI.

Daar was het, dat hij zoo menig jaar den kerstblok had zien branden in den grooten haara... (bladz. 23).

DIES NATALIS INVICTI.

Voor een half uitgebrand huis laaide een houtvuur op. Een soldaat met het geweer op den schouder stond er naast. . . . (blz. 24).

kronkelen door het droeve land. Ginder bij den eersten bocht, waar de wind speelsche zilverschubben op het glimmende watervlak blies, lag de groote steenhoef in puin. Telkens 't pastorken die vernieling aankeek, brak zijn hart van deernis.

Daar was het, dat hij zoo menig jaar den kerstblok had zien branden in den grooten haard, terwijl de boer en de boerin, de zoons en de dochters, de knechts en de meiden, alle welgedaan en blozend, in den hellen schijn van het knappende vuur het geurige kandeelbier dronken, ophaalden hoe voordeelg het verloopende jaar was en plannen maakten voor de toekomst. Toen kwam hij daar, even in en uit, en sprak die goede menschen een hartig woord om ze aan te zetten te volharden in hun vroomheid, eerlijkheid en liefde, die zóó gezegend werden. Zulke toespraak zou dit jaar een bespottig lijken, een hoon. 't Geluk was vernield op de hoeve.

Het pastorken dacht ook aan de kerstmis te middernacht, die hij in vroegere jaren steeds met vreugdevolle verwachting te gemoet zag. Van uit de sacristij, waar hij opzettelijk heel vroeg heen kwam, zag hij over de besneeuwde velden van heinde en verre lantarentjes al pinkelend zijn kerkje naderen. 't Was een starrenbloei van vrome zielen, die op de blanke aarde lichtte, onder den fulpblauwen hemelkoepel vol dansende starren daarboven. Al die menschen kwamen, omdat ze door zijn woord daartoe waren opgewekt, omdat ze door hem de liefde tot hun hoogen Vader hadden geleerd, en hij voelde zich in dien nacht meer dan ooit gelukkig, de herder van dit dorp te zijn. Uit alle kerktorens in het omliggende zongen de klokken; ze galmden elkander hun jubel tegen, maar de klok van zijn kerk had den volsten, vroomsten klank. Hij hoorde weer het orgel op het oxaal en de warme, volle stem van den voorzanger toen hij na de mis aanhief als een zegezang:

De lucht is vol geluid
Van menig herp en fluit.
Ik zie de sterren blinken.
't Hemelsche hol ontsluit.

Vrede, vrede,
Vrede op aarde aan alle menschen,
Die van goeden wille zijn.

Wie mocht er, wie kon er dit jaar dat lied zingen op het puin van zijn goede dorp? De lucht dreunde er nog van het gedonder der kanonnen en het gekletter der mitrailleurzen, de aarde lag er nog gescheurd van het geweld der gevechten. De vloek, die eenmaal Caïn trof, drukte hier op alles en men zou zingen van vreugde en vrede?

't Pastorken voelde zich wanhopig. De heele rijkdom, dien hij door 't leven had gedragen voor zich zelf en voor de honderden rondom zich heen, zag hij zich ontglippen. De pelgrimsstaf, die hem steunde op de groote Reize, brak in zijn

handen. Het licht, dat hij altijd voor zich had gezien, doofde uit.

Angstig vluchtte hij uit zijn tuin naar de kerk.

Hier vond hij het kosterken volop bezig met de gewone jaarlijksche toebereidselen voor Kerstdag. Het manneken gehoorzaamde aan den drang der gewoonten zonder over de dingen diep na te denken en haalde uit de rekwisietenkamer, naast de sacristij, alles wat hij noodig had om het stalleken van Bethlehem op te richten. Naast het hoofdaltaar zette hij het afdak met echt stro bedekt en daaronder rangschikte hij met kennis van zaken het kribbeken met het kindeken, dat de armkens open breidde en een heuschen stralenkrans boven zijn kroezelharen droeg; Maria, de zoete moeder, en Jozef, den vroeden man; Melchior, Gaspar en Balthasar, de drie wijzen, die goud, wierook en myrre aanbrachten; de os en den ezel, die het kindeken met hun adem verwarmden; de herderkens met hun lammeren en de engelen boven het dak met een banderoel, waarop te lezen stond in gouden letters: „Gloria in Excelsis Deo. Pax hominibus bonae voluntatis”. 't Was het mooiste stalleken van alle dorpen uit den omtrek. De wassen hoofden van de verschillende personagiën waren sprekend, St. Jozef straalde van goedigheid en de moorenkoning met zijn porseleinen oogen was één extaze voor het kribbeken.

't Kosterken werkte ijverig met zijn pluimborstel om al deze figuren onberispelijk schoon te doen voorkomen, vrij van het stof en de spinnewebben, die hun bonte kleedij en borduursels, het kunstige werk van de nonnekens uit het klooster, niet altijd eerbiedigden. Toen alles goed op orde stond, omringde hij het stalleken met glimmende kandelaren en zilveren bloementrossen. 't Kosterken volbracht zijn werk gewetensvol als in gewone tijden.

Het vroom-liefelijke, idyllische vertoon had voor het pastorken zijn glans verloren. Het leek hem een onbeholpen kinderspel. Hij kon het niet meer aankijken met de oogen van het onschuldig, naïef geloof en dat folterde hem.

Hij ging in de kleine zijkapel waar hij zich in de schemering van den vallenden avond alleen wist. Hij wilde bidden en hier in de stille afzondering hoopte hij dat te kunnen doen. Zoo vaak had hij zich hier vlak tegenover zijn heer en meester gevoeld en van hem steun en hoop gekregen. In volle oprechtheid had hij daar zoo vaak zijn hart tot in het minste schuilhoekje opengelegd, en als een kind met vertrouwen naar een wenk gewacht. Hij verlangde weer die vreugd der volle overgave, maar ze kwam niet. Hij bad met al de kracht van zijn kranke ziel om eenig

DIES NATALIS INVICTI.

Een einje verder moesten zij stoppen bij het Brughuis. Een soldaat hield het paardeken vast en ander keek de papieren na. . . . (blz. 24).

licht te krijgen, eenige openbaring van Gods goedertierenheid, en dan weer als vroeger, rein-vertrouwend en sterk in zijn geloof, tot het altaar te mogen naderen in den nacht, die aanbrak. Het goddelijke teeken kwam niet.

Het pastorken verliet de kerk en stak de donkere straat over naar zijn woning toe.

Toen hij daar kwam, hoorde hij Fiete met een boer voor de deur in druk gesprek.

— Meneer de pastor kan nu niet komen, ik zeg het u. 't Is veel te ver en te laat....

— Maar 't is zoo noodig, Fiete. Spreek een goed wordeken tot Meneer.

— 't Kan niet....

Fiete ergerde zich, omdat ze haar ouden meester niet met rust lieten.

— Wat kan er niet? vroeg 't pastorken, dat nu nader kwam en den boer herkende. Wat is er, Ivo?

— Ach meneer de pastor, kom toch met me mee. Een arme vrouw, die we niet kennen, is moeder geworden in de hut van den herder aan den boschkant. Ze was moeten vluchten, doolde lang rond en werd eindelijk door den herder opgenomen. Daar wordt ze door goede menschen verzorgd, maar haar kindeke is krank en ze smeekte me, u te komen halen, ze wil, dat het arme schepselken gedoopt wordt.

't Pastorken aarzelde geen oogenblik.

— Fiete, ik ga met dien man mee....

— Had ik het niet gedacht! Als er een onvoorzichtigheid te begaan is, dan zijt gij er voor te vinden. In dat koude weer.... Vraag ten minste het karreken van Seyssens.

De boer vond, dat Fiete gelijk had en ging dadelijk Seyssens opzoeken, die bereid was om het pastorken te vervoeren.

Het drietal vertrok. 't Pastorken en Ivo zaten op de achterbank onder den gespannen boog van het zeildoek, dat het wagentje bedekte, en Seyssens mende. Ze moesten ongeveer een uur ver rijden. Niemand sprak. Het half wrakke voertuig schokte en kraakte over den hobbeligen weg, die zich in de volslagenste duisternis voor hen uitstrekte. Het lantaarntje, dat op zij aan de kar vastgehecht was, dreigde elk oogenblik onder het horten en schommelen uit te dooven.

Het pastorken piekerde over dat schamel kindeken, dat moest gekerstend worden; over de moeder, die het in al deze ellende ter wereld had gebracht; en meer dan ooit drukten hem deernis en machteloze wanhoop. Hoe zou hij de armzalige vrouw troosten, welke hoop kon hij haar geven?

De kar reed voorbij een schildwacht. Voor een half uitgebrand-vernield huis laaide een houtvuur in hooge, smookende vlammetongen op. Een soldaat met het geweer op den schouder stond er naast. De vlammenschijn speelde op het staal van zijn bajonet, op het koper van zijn helm en gaf aan zijn grimmig gezicht iets duivelachtigs. 't Pastorken kneep zijn oogen dicht. Dat was het kerstvuur der hel.

Een eindje verder moesten zij stoppen bij het Brughuis, de oude, ruime herberg en afspanning, waar thans een post was ingericht voor het onderzoeken van passen. Een soldaat hield het paardeken vast en een ander keek onze papieren na in het licht van het wagenlantarentje. Het Brughuis was hel verlicht en 't scheen het pastorken of er daar een kermis voorbereid werd.

De log-dikke waard en zijn struische dochters liepen bedrijvig in de groote gelagzaal rond. Ze waren bezig met een feesttafel te dekken. 't Was dan toch waar wat men vertelde van die menschen? Altijd waren ze met hun heidensche neigingen de verdachtsten onder zijn parochianen geweest. Ze leefden maar voor overdadigen smul en drank en meer dan eens had het pastorken gehoord van jonge boeren, die door de dochters uit het Brughuis op den slechten weg werden gebracht. 't Was dus waar, dat dit volk met den vijand spande? De kerstboom, die het pastorken door de ramen met zijn spiegelglas en klatergoud zag glinsteren, scheen hem een heiligschennend spotbeeld. 't Was het kerstfeest van de zonde, dat hier ging gevierd worden.

Zoo kwamen ze eindelijk aan de hut van den herder. In een laag armoedig vertrek met barsten in de leemen wanden, spleten in de wankelende deur en gebroken ruitjes in de raampjes, zag het pastorken in den hoek een bed waar de kraamvrouw te rusten lag, verlicht door een flauwe lamp aan de zoldering. Een bleek gelaat, mager van ontbering, staarde hem aan met smeekoogen, waarin een vroom vertrouwen blonk.

De vrouw wees hem op het kind, dat als een zielloos poppetje aan haar zijde lag.

Een heelen tijd zegde 't pastorken geen woord.... Hij dorst niet spreken omdat hij vreesde in tranen uit te breken. Hij nam de hand der vrouw vast en hield ze een lange poos in de zijne gedrukt.... Hij keek toen in het vertrek rond.

Een drietal vrouwen, van de armsten der parochie, — hij kende ze — waren druk bezig met allerlei om de bevallene en het kindeken te helpen. Liesbeth had het wiegsken uit haar hut aangebracht en maakte het klaar om het wicht er in te leggen. Trijn had luiers en doeken gehaald en warmde ze bij het vuur; ze zou het kinderen straks „bunselen”. Anne Marie had nog wat melk en brood en zelfs een stukje boter kunnen vinden en bracht dat alles voor de kraamvrouw.

Daar stond nog een man in den donkersten hoek van de hut. 't Pastorken kon hem niet goed onderscheiden. Eerst toen de vrouw klaagde, dat ze 't zoo koud had, trad die man bedeesd naar haar sponde toe, deed zijn mantel af en legde hem op de voeten der arme. Toen zag het pastorken, dat het een soldaat was.

— Dat is een goede „Duitschman”, die ons al veel geholpen heeft! sprak Ivo, toen hij de verwondering van het pastorken zag.

En bij de tafel zat de oude herder zelf, aartsvaderlijk met zijn langen, witten baard en zijn goede oogen vol eenvoudige wijsheid.

— Wij helpen allen, meneer de pastor, sprak hij langzaam en met zachte stem, *hij* ook. En hij wees op den Duitscher, die weer als beschaamd in zijn schaduwhoek was terug gekeerd. *Hij* heeft geen schuld aan al onze ellende, ging de oude voort. 't Is niet omdat enkele grooten der aarde dwalen, dat alle menschen werven moeten worden voor elkander. Wij zijn allen „moeders kinderen” en dat voelen wij in het verdriet veel meer dan in de vreugde. Wij helpen allen, meneer de pastor. Zoolang als ze wil kan die vrouw hier in mijn hut blijven. En wij zullen het kindeke groot brengen met ons beiden, niet waar, moeder?

De kraamvrouw glimlachte met een vluchtigen glans van hoop op het gezicht.

Ook het pastorken voelde zich opgebeurd. De donkere angst die hem kwelde, klaarde op. Hij begreep de heerlijkheid van wat hier gebeurde. Het scheen hem, dat hij hier in een nieuw Bethlehem stond, — ook een arme kluize waar deur noch venster sloot en waar onder armen en eenvoudigen de hoogste liefde werd geboren.

Te zien hoe deze menschen zich in al hun ellende nog rijk genoeg gevoelden om te helpen en te geven, — te hooren hoe ze, wat er rondom hen ook brak en instortte, niets verloren hadden van hun zielekracht en nog konden troosten en opbeuren — dat was het teeken waarom hij had gebeden.

Christus leefde, het pastorken voelde 't en jubelde in zijn hart. Onoverwonnen leefde de Heiland voort in de menschen, die daar onder zijn oogen hun werk van liefde volbrachten. Zij waren de menschen van goeden wille. De leiders der volkeren konden in hun waan en hoogmoed de goddelijke wet hoonen en met voeten treden, — bij de volkeren zelf, bij allen die arbeidden en leden, bloeide en geurde ze in onge-repte reinheid voort. De armen en eenvoudigen waren de uitverkorenen en de sterken, die de nieuwe wereld gingen bouwen.

't Pastorken kerstende het kindeken en met de oude vroomheid in het hart zou hij nu weer het „Pax hominibus” kunnen zingen.

MAURITS SABBE.

Schnabelse

Foto Haagsch Ill. Bur.

EEN OUDE BOOM OP EEN HEIDE BIJ BLOEMENDAAL, DIE DOOR DEN ORKAAN IN DEN NACHT VAN 28 OP 29 DECEMBER L.L. ALS EEN RIETJE IS GEKNAKT.